

« zurück blättern vor »

BANHOF subst. m., ab 1844; auch *banhoff*; ‘Eisenbahnstation’ – ‘dworzec kolejowy’: 1844 Gaz.Krak. nr 74, DEMEL 16 *w której okolicy naszego miasta rozpocznie się budowa tak zwanego BANHOFU*. o 1855 GWar 324 3, Nowo W południe Król przybył do banhofu kolei południowo-wschodniej, gdzie nań czekał Książę Albert. o (†1862) 1914 Pod 28, TRYP II 109 *nazwisko miejscowości, wypisane czarnymi literami na facjacie banhofu (w Poznańskim)*. o (1865) 1929 Kraszewski-Kronenberg 381 *w istocie banhof [planowany dla Warszawy] wcale rozległy nie jest. [...] przewyższają go banhofy w Aleksandrii i w Genui*. o (1867) 1957–1967 Żmichow.Listy III 229 ... *dwa dni, dwie noce w drodze, a pociągi się krzyżują na stacjach, a trzeba gonić, żeby się nie spóźnić, a trzeba się cisnąć do omnibusu, żeby z banhofu do banhofu na czas właściwy zdążyć. [podróż do Paryża]*. o 1875 Kur.Codz.nr 231 s.1, WIECZ *Wczoraj przed banhofem Kolei Terespolskiej zdarzył się wypadek*. o 1877 GazPol nr 192 110, KOŁODZ *Tłumy dorożek, powozów, omnibusów zalegały dziedziniec banhofu przed odejściem pociągu pocztowego do Lublina*. o 1878 Schob.Podr. 30, WIECZ *Na banhofie przy kolei, gdzie zazwyczaj ruch jest duży, można wiele mieć nadziei, że przyjedzie ktoś z podróży*. o 1879 Kal.Warsz. (XXXIV) 67, WIECZ *Wyskoczywszy z wagonu, przebiegłem jak szalony salę banhofu*. o 1880 GWar 149 1, Nowo rury przeprowadzone zostały w prostej linii od banhoffu drogi żelaznej, (...), aż do Dyrekcji Towarzystwa Kredytowego... o 1886 Wal.Błędy 78, WIECZ *Równie też szpetnie dworzec nazywają banhofem (Bahnhof) hołdując w tym naciskowi Niemców i Żydów. Błędnie też mówią: “Spieszę na wozgal, foksal lub na banhof”, trzeba bowiem mówić: “Spieszę na dworzec”*. o (1890) 1948–1952 Prus Lalka II 279, RYBICKA *Wokulski skończył przeglądać księgę (na usilną prośbę Rzeckiego wziął się do nich w parę godzin po powrocie z banhofu)*. o (1893) 1957 Żer.Oko 1 *I bawię się przynajmniej raz w tygodniu na banhofie... – dorzuciła panna Wanda*. o 1915 Łętowski 7 *Banhof. Szpetna niemiecka nazwa, upowszechniona na Litwie, [...] tę brzydotę [...] powinniśmy odrzucić używając jedynie polskiej nazwy – dworzec. Tak też w Królestwie i w Galicji mówią już wszyscy od dawna*. o [LBel.] (1920) 1955 Nitsch *Galicjanie 230 Oczywiście, że i między nowotworami galicyjskimi znalazłyby się [...] wyrazy zupełnie dobre, jak np. w kolejnictwie dworzec [...], czasem wyśmiewane przez ludzi wolących niemiecki banhof*. – SW, DOR (daw.). ◇ **Var:** *banhof* subst. m., 1844 Gaz.Krak. nr 74, DEMEL 16 o [LBel.] (1920) 1955 Nitsch *Galicjanie 230 – Sw (u. n.), DOR; banhoff* subst. m., [hapax] 1880 GWar 149 1, Nowo. ◇ **Etym:** *nhd. Bahnhof* subst. m., ‘Haltestation der Eisenbahn mit den Betriebsgebäuden’, GRI. ◇ **Konk:** *debarkader* subst. m., bel. seit 1848, zuerst geb. Sw; *dworzec kolei żelaznej*

subst. m., bel. seit 1844, zuerst geb. Sw; *foksal* subst. m., bel. seit 1870, DOR, zuerst geb. Sw. ◊ **Der:** *banhofowy* adj., zuerst geb. Sw. ❖ Während in Krakau dt. *Bahnhof* bereits seit den Anfängen der Eisenbahn in Galizien lehnübersetzt wird (s.o.), hält sich *banhof* im Königreich Polen (Warschau) und in Litauen (s. Beleg von 1915) bis 1918: SŁKUP bietet für *banhof*, nicht anders als für die bis heute bestehenden Lehnwörter des gleichen Sinnbezirks *lokomotywa*, *maszynista*, *wagon*, puristische Ersatzwörter; in Übereinstimmung damit erklärt SPA 1916 *banhof* mit *dworzec kolei żelaznej*, *dworzec* mit *banhof*, *foksal*. So auch in literarischen Texten aus Warschau, vgl. Prus 1890 (s.o.) und Żeromski 1893 (s.o.). Der letztgenannte ersetzt allerdings gelegentlich in späteren Ausgaben sein *banhof* durch *dworzec* (so z.B. bereits 1903 in der Buchausgabe von "Oko"). Andererseits fällt auf, daß sich unsere Belege für *banhof* erst seit 1875 auf polnische Bahnhöfe beziehen, drei frühere Belege aus Kongreßpolen hingegen *dworzec* bieten, darunter ein offizielles Verzeichnis von 1868 (KOŁODZIEJCZYK 1970, 63): *stacja ze wszystkimi zabudowaniami [...] jak dworce, remizy* [[usw.]]. Die eventuell spätere Verbreitung von *banhof* könnte mit der Übernahme der dortigen Eisenbahnen von einem deutsch-belgischen Konsortium und der Einführung der deutschen Sprache nach 1863 zusammenhängen. Nach 1918 hat sich *dworzec* als offizielle Bezeichnung in ganz Polen durchgesetzt. Es handelt sich zunächst (*dworzec kolei żelaznej*) um eine Übersetzung nach dt. *Eisenbahnhof*; hier übersetzt *dworzec* (u.a. 'Hof, Palast') dt. *Hof*, das auf die Bezeichnung vornehmer Hotels der Zeit (z.B. *Frankfurter Hof*) zurückgeht, welche ihrerseits eine Lehnprägung nach frz. *hôtel* (ursprünglich 'Palast') ist (vgl. auch nhd. *Posthof* (Ebel. 1803 GRIMM) mit frz. *Hôtel des Postes*). *Dworzec* bezeichnete also zunächst das 'Bahnhofsgebäude' (so noch SPA 1916 und 1929), die 'Empfangshalle' im Gegensatz zu *stacja* 'Bahnhofsanlage' und 'Haltestelle', eine Lehnbedeutung nach engl. *station*.

« zurück blättern vor »